

УДК [327:502/504] (510)

DOI 10.26693/ahpsxxi2021-2022.03.062

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР

Ірина Габро,

e-mail: irngabro@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8215-7615>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10

Антон Сірий,

e-mail: dalless2008@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8981-9343>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10

У другій половині XX століття світове співтовариство зіткнулося з низкою проблем, серед яких особливе місце посідають екологічні. Сьогодні спостерігається «екологізація» політики, в міжнародних документах простежується пріоритетність «зеленого» зростання економіки, положення про впровадження безпечних технологій виробництва з принципом «нульового скидання». Через швидкі темпи нарощування впливу КНР в економічній, політичній, соціально-екологічній сферах особливої актуальності набуває аналіз і виявлення специфіки курсу китайської «екологічної дипломатії», що виступає інструментом реалізації КНР своїх національних інтересів у сфері охорони навколишнього середовища та природокористування поза межами своєї держави.

У статті розкрито становлення екологічної дипломатії КНР. Висвітлено ключові кроки уряду Китаю в сфері екологізації власної економіки та проаналізовано інструменти, які використовує КНР для реалізації власної екологічної дипломатії (міжнародні угоди, екологічні конференції тощо).

Ключові слова: екологічна дипломатія, КНР, регіональне співробітництво, АСЕАН

Постановка проблеми. В умовах глобальної регіоналізації Китай стрімко нарощує масштаби свого впливу (економічного, політичного, соціально-екологічного) в світі. Тому, особливої актуальності набуває аналіз і виявлення специфіки курсу китайської «екологічної дипломатії», що виступає інструментом реалізації КНР своїх національних інтересів у сфері охорони навколишнього середовища та природокористування поза межами своєї держави.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Особливості формування та застосування інструментів екологічної дипломатії КНР досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед українських вчених, варто віділити працю Ю. Присяжнюка та А. Трофимчук¹, в якій вчені аналізують поняття «екологічна дипломатія», інструменти, методи її здійснення, визначають основні ознаки еколо-

---

¹ Присяжнюк, Ю., Трофимчук, А. (2019). Інструменти екологічної дипломатії на прикладі Китаю. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*, 46, 314-319. Retrieved from: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/10397>

гічної дипломатії на підставі аналізу етапів розвитку співпраці Китаю з країнами світу у сфері охорони навколишнього середовища.

На значну увагу заслуговують й роботи російських дослідників Г. Кондратенка² та Е. Фортигіної³, які присвячені висвітленню екологічної дипломатії КНР і країн Північно-Східної Азії, її особливостям та реалізації. Досить цікавою є науковий доробок китайського вченого Ван Гуаньцзюнь⁴, де автор розкриває етапи розвитку екологічної дипломатії Китаю, узагальнює її досягнення у XXI ст., наводить аналіз існуючих проблем в екологічній дипломатії.

Метою дослідження є аналіз особливостей формування та реалізації екологічної дипломатії КНР через призму розгляду еволюції екологічної дипломатії країни та її інструментарію на сучасному етапі.

Методи та прийоми дослідження. Методологічним підґрунтям дослідження стали принципи наукового пізнання – історизму, об'єктивності, системності, багатфакторності та детермінізму. Завдяки принципу історизму було проаналізовано становлення екологічної дипломатії КНР. В ході дослідження було застосовано сукупність загальнотеоретичних і спеціальних методів. До загальнотеоретичних методів, які застосовані авторами, належать методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, узагальнення й абстрагування, а також групування. Для розв'язання визначених наукових завдань і вивчення поставленої проблеми були застосовані системний, синхронний, компаративний методи.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з бурхливим розвитком китайської економіки і стрімким зростанням населення держави за останні кілька десятиліть, у внутрішній і зовнішній політиці держави стали підніматися проблеми, що мають відношення до екології. Спровоковане економічним підйомом зростання населення Китаю також сприяло підвищенню рівня життя людей, що в свою чергу відбулося на прагненні населення жити на екологічно чистій території. В даний час перед Китаєм є чимало екологічних проблем, серед яких забруднення навколишнього середовища, руйнівні природно-антропогенні процеси (прискорена ерозія, дигресія пасовищ), зростання кількості і масштабів стихійних лих⁵.

Після усвідомлення того, що економічного процвітання не можна досягти без вирішення екологічних проблем, влада КНР почала докладати зусилля для розвитку екологічного сектора. Поліпшення екологічної ситуації, в свою чергу, неможливо без міждержавного діалогу, оскільки екологічні проблеми не обмежуються межами однієї країни, вони впливають на стан всієї планети.

Одним з ключових механізмів подолання таких викликів є екологічна дипломатія – сукупність практичних превентивних заходів, прийомів і методів, застосовуваних з урахуванням конкретних умов і характеру вирішуваних завдань, мистецтва ведення переговорів з метою запобігання і врегулювання міжнародних конфліктів, шляхом пошуку компромісів і взаємоприйнятних рішень, а також розширення і поглиблення міжнародного співробітництва. Головною метою дипломатії є захист інтересів держави та її громадян.

² Кондратенко, Г.В. (2016). Экологическая дипломатия стран Северо-Восточной Азии. *Известия Восточного Института*, 2, 47-64.

³ Фортигина, Е. (2008). Экологические проблемы Китая. *Отч. записки*, 3 (42). Retrieved from: <https://strana-oz.ru/content/%D1>

⁴ Ван Гуаньцзюнь (2011). Экологическая дипломатия Китая: история развития и современные проблемы. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*, 131, 331-341.

⁵ Фортигина, Е. (2008). Экологические проблемы Китая. *Отч. Записки*, 3(42). Retrieved from: <https://strana-oz.ru/content/%D1>.

З 1989 року починається активний період розвитку екологічної дипломатії КНР. Саме в цей час країна починає просувати екологічні ініціативи в масштабах регіону і укладає двосторонні угоди у сфері охорони навколишнього середовища⁶.

Перші угоди Китаєм були підписані ще на початку 1980-х рр.. Проте, участь МЗС країни у даній сфері державної діяльності почалася тільки після прийняття Держрадою «Рішення про подальше посилення природоохоронної роботи». У цьому документі говорилося, що за розвиток екологічної дипломатії КНР повинні відповідати МЗС та Управління з охорони навколишнього середовища. Раніше цю функцію виконували Міністерство сільського та лісового господарства, Державне метеоуправління та Управління з охорони навколишнього середовища⁷.

Початок регіональним екологічним відносинам було покладено в 1980 р. після підписання з Японією «Китайсько-японської угоди про співпрацю з охорони навколишнього середовища». Безсумнівно, розвиток екологічних відносин на міжнародному рівні є важливим аспектом політики Китаю. Але в зв'язку з тим, що в даний час КНР приміряє на себе роль лідера в Північно-Східній Азії, можна зробити висновок, що більш пріоритетним для нього є співпраця на регіональному рівні. Китай став ініціатором створення декількох регіональних екологічних організацій: NEASPEC (North-East Subregional program for Environment Cooperation) і NEAC (Northeast Asian conference on Environmental Cooperation).

У 1992 р. Китай провів першу нараду за участю Росії, Кореї, Японії і Монголії щодо екологічного співробітництва в регіоні (NEAC), за результатами якого країни-учасниці домовилися проводити подібні зустрічі раз на рік. Основними формами роботи були визначені проведення форумів та обмін звітами про проведену природоохоронну роботу, спільне обговорення її підсумків. Протягом десяти років після формування NEAC були проведені переговори щодо контролю за піщаними бурями, охорони природних ресурсів на російсько-монгольському кордоні, боротьби з наслідками кислотних дощів і забрудненням Тихого океану в північно-східній зоні тощо.

Вже у 1993 р. КНР провела першу зустріч з охорони навколишнього середовища країн Північно-Східної Азії за участю керівників вищої ланки (Росії, Кореї, КНДР, Японії і Монголії)⁸. На зустрічі була висунута ініціатива щодо екологічної співпраці країн регіону (NEASPEC), координаційним органом мала стати Конференція керівників країн Східної Азії. На першій зустрічі обговорювалися основні проблеми регіону і об'єднання зусиль держав у сфері екології. В цьому ж році три держави регіону - КНР, Японія і Республіка Корея – заснували координаційну раду Екологічної конференції глав міністерств. Це об'єднання отримало назву Теммі (Тристороння зустріч міністрів з охорони навколишнього середовища), а з 1999 р. засідання комісії входять до порядку всіх трьох країн⁹.

Екологічна конференція країн Східної Азії стала каналом взаємодії між міністерствами з охорони навколишнього середовища п'яти держав. З 1996 до 2002 рр. в Китаї пройшли п'яте та одинадцяте засідання даної екологічної конференції.

---

⁶ Кондратенко, Г.В. (2016). Экологическая дипломатия стран Северо-Восточной Азии. *Известия Восточного Института*, 2, 52.

⁷ Гуаньцзюнь, В. (2011). Экологическая дипломатия Китая: история развития и современные проблемы. *Изв. Рос. гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена*, 131. 336.

⁸ Цяньцзюнь, В. (2007). Международное экологическое сотрудничество: анализ проблемы. *Пекин: Эколог. наука КНР*, 142.

⁹ Троценко, Е. Д. (2018). Экологическая дипломатия КНР как инструмент сотрудничества с сопредельными государствами. *Сборник материалов всероссийской молодежной научной конференции «Гуманитарная дипломатия: личность, социум и мир» (Екатеринбург, 20-21 апреля 2018 г.)*. Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 357.

Також даний формат конференції передбачає двосторонні договори і консультації для прийняття спільних рішень. На одній з таких зустрічей в 2013 р. був відновлений діалог про прийняття спільних заходів щодо вирішення проблем забруднення повітря. Активні дискусії також велися в секціях «Міжнародне співробітництво з розширення зеленого ринку і просування зеленої економіки» та «Екологічно сталий розвиток наших міст» (ESC)¹⁰. Саме Китай, який проголосив у внутрішніх документах стратегію екологічного розвитку сільських територій, став ініціатором створення в рамках Тристороннього діалогу сільської екологічної політики (Теммі).

Також Китай робить спроби перехопити у Японії лідерство в регіоні Південно-Східної Азії. Країни АСЕАН (куди входять суміжні з Китаєм держави В'єтнам, М'янма і Лаос) зацікавлені в КНР як у впливовому геополітичному партнері з потужним економічним потенціалом¹¹.

У 2009 р. АСЕАН і Китай спільно розробили і прийняли «Стратегію між Китаєм і АСЕАН щодо співробітництва з охорони навколишнього середовища на 2009-2015 рр.», яка забезпечила основу для сприяння конкретного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища. «Стратегія ...» визначила наступні пріоритетні напрями співпраці: 1) інформування громадськості та розробка проектів з екологічної освіти; 2) сприяння впровадженню екологічно безпечних технологій; 3) екологічне маркування та розвиток екологічно чистих виробництв; 4) збереження біорізноманіття; 5) раціональне використання потенціалу навколишнього середовища; 6) співробітництво на глобальному рівні з питань навколишнього середовища; 7) розробка планів щодо подальшої реалізації «Стратегії ...»¹².

У 2010 р. розпочав свою роботу Центр екологічного співробітництва між АСЕАН і Китаєм (САЕС).

В затвердженій 13-тій п'ятирічці (2016-2020 рр.) КНР зобов'язався виконувати зелені зобов'язання. У результаті, КНР щороку почав витрачати близько 300 млрд. доларів на реалізацію екологічних проектів. 14 галузей економіки країни зобов'язані надавати «зелений» звіт, екологічна комісія – регулярно проводити перевірки на цих підприємствах згідно з екологічними стандартами. Також ведеться супутниковий моніторинг шкідливих викидів та запроваджено кримінальну відповідальність за порушення екологічних законів. Держава за такі злочини має право повністю закрити підприємство. Що власне відбувається у найбільшій промисловій провінції КНР Гуандун, де щорічно закривається близько 1000 підприємств через недотримання екологічних стандартів.

У 2016 р. КНР ратифікував Паризькі угоди, ухвалені у 2015 р. в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Можливо, цей процес не був би таким швидким, якби КНР наперед не визначив національну екологічну стратегію, а також ще з 2000-х рр.. - політичний потенціал кліматичного порядку денного.

Слід відзначити, що з 2018 р. в Китаї набув чинності закон, який зобов'язує підприємства сплачувати за забруднення ґрунту, води, повітря, а також за перевищення шумових показників. У 2019 р. суди Китаю розглянули 36 733 кримінальні справи, пов'язані з порушенням екологічних норм, що на 43,3% більше, ніж у 2018 р. При цьому в західних джерелах часто попереджають інвесторів про екологічний

¹⁰ The Tripartite Environment Ministers Meeting among Japan, China and Korea (TEMM). *Ministry of the Environment*. Retrieved from: <https://www.env.go.jp/earth/coop/coop/english/dialogue/temm.html>.

¹¹ Kitaj i ASEAN: integraciya prodolzhaetsya (2007). *Expert.ru*. Retrieved from: http://expert.ru/expert/2007/46/knr_i_asean.

¹² ASEAN – China Environmental Cooperation Action Plan (2011– 2013). To Implement the China – ASEAN Strategy on Environmental Cooperation 2009–2015. Retrieved from: <http://chinaaseanenv.org/upload/Attach/en/276150.pdf>.

податок, і просять промисловців зважити всі «за» та «проти», перш ніж локалізувати виробництво в КНР.

Однак посилення «зелених заходів», що супроводжуються реальними термінами позбавлення волі, та зростання кількості обов'язків з боку підприємців, супроводжується і заходами підтримки «сумлінних» виробників, які дотримуються екологічних розпоряджень. Вони отримують додаткові податкові пільги, знижений відсоток на «екокредит», у разі, якщо власник виробництва вирішить купити обладнання для очищення.

Упродовж січня–березня 2020 р. КНР скоротив обсяг шкідливих викидів в атмосферу на 25%, однак після зняття в країні карантину вироблення двоокису вуглецю повернулося до колишніх показників.

Отже, Китай є країною, яка досить динамічно розвивається, активно бере участь в міжнародному та регіональному співробітництві з проблем екології та природоохористування. КНР грає роль неформального лідера в усьому регіоні АТР, ініціюючи різні заходи з даного питання і розвиваючи роль екологічної дипломатії в організації співпраці з суміжними державами. Сьогодні Китай підписує угоди щодо вирішення екологічних проблем. Разом з сусідніми державами докладають зусилля для перетворення екології в найважливіший напрям зовнішньої політики. Завдяки Китаю створюються стандарти і механізми екологічного співробітництва, які активно використовуються країнами Північно-Східної та Південно-Східної Азії.

References

ASEAN – China Environmental Cooperation Action Plan (2011– 2013). To Implement the China – ASEAN Strategy on Environmental Cooperation 2009–2015. Retrieved from: [http:// chinaaseanenv.org/upload/Attach/en/276150.pdf](http://chinaaseanenv.org/upload/Attach/en/276150.pdf) [in English].

Fortygina, E. (2008). Ekologicheskie problemy Kitaya. *Otech. Zapiski*, 3 (42). Retrieved from: <https://strana-oz.ru/content/%D1> [in Russian].

Guan'czyun', V. (2011). Ekologicheskaya diplomatiya Kitaya: istoriya razvitiya i sovremennye problemy. *Izv. Ros. gos. ped. un-ta im. A.I. Gercena*, 131, 334–341 [in Russian].

Guan'czyun', V. (2007). *Mezhdunarodnoe ekologicheskoe sotrudnichestvo: analiz problemy*. Peking: Ekolog. nauka KNR [in Russian].

Kitaj i ASEAN: integraciya prodolzhaetsya (2007). *Expert.ru*. Retrieved from: http://expert.ru/expert/2007/46/KNR_i_asean [in Russian].

Kondratenko, G.V. (2016). Ekologicheskaya diplomatiya stran Severo-Vostochnoj Azii. *Izvestiya Vostochnogo Instituta*, 2, 47–64. [in Russian].

Prisyazhnyuka, Y., Trofimchuk, A. (2019). Instrumenti ekologichnoï diplomatii na prikladi Kitayu. *Visnik Lviv'skogo universitetu. Seriya «Mizhnarodni vidnosini»*, 46, 314–319. Retrieved from: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/10397> [in Ukrainian]

Trocenko, E.D. (2018). Ekologicheskaya diplomatiya KNR kak instrument sotrudnichestva s sopredel'nymi gosudarstvami. *Sbornik materialov userossijskoj molodezhnoj nauchnoj konferencii «Gumanitarnaya diplomatiya: lichnost', socium i mir» (Ekaterinburg, 20-21 aprelya 2018 g.)*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 354–359. [in Russian].

The Tripartite Environment Ministers Meeting among Japan, China and Korea (TEMM). *Ministry of the Environment*. Retrieved from: <https://www.env.go.jp/earth/coop/coop/english/dialogue/temm.html> [in English].

Iryna Habro,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8215-7615>

Anton Siryi,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8981-9343>

Formation and implementation of environmental diplomacy of the PRC

In the second half of the XX century, the world community faced a number of problems, among which a special place is occupied by environmental. Today there is a «greening» of policy; international documents show the priority of «green» economic growth, the provisions on the introduction of safe technologies in production with the principle of «zero reset». Due to the rapid growth of China's influence in the economic, political, socio-environmental spheres, analysis and identification of the specifics of China's «environmental diplomacy», which serves as a tool for China to pursue its national interests in environmental protection and nature outside its borders. Today, China is signing agreements to address environmental issues, and efforts are being made with neighboring countries to make the environment a major foreign policy direction. Thanks to China, standards and mechanisms of environmental cooperation are being created, which are actively used by the countries of Northeast and Southeast Asia.

The article reveals the formation of environmental diplomacy in China. The key steps of the Chinese government in the field of greening its own economy are highlighted and the tools used by China to implement its own environmental diplomacy (international agreements, environmental conferences, etc.) are analyzed. Since 1989, an active period of development of China's environmental diplomacy has begun. It is at this time that the country begins to promote environmental initiatives in the region and conclude bilateral agreements in the field of environmental protection. In the following years, China signed a number of agreements to address environmental issues. Together with neighboring countries, it is making efforts to make the environment the most important direction of foreign policy.

Key words: *environmental diplomacy, PRC, regional cooperation, ASEAN*